

NÁLEZNÉ ALEBO OHLÁSIŤ ARCHEOLOGICKÝ NÁLEZ SA OPLATÍ

<http://www.kpt.sk/clanky/nalezne.html>

Matúš Sládok

Každý archeologický nález je ako súčasť kultúrneho dedičstva majetkom Slovenskej republiky. Štátne vlastníctvo archeologických nálezov je vo väčšine štátov sveta.

Nielen archeológovia, ale aj „bežní“ občania pri stavebných a poľnohospodárskych prácach či výlete v prírode náhodne nachádzajú „čriepky“ našich predkov. Bohužiaľ mnoho nálezov sa zámerne zatajuje, čím okrem ochudobnenia kultúrneho dedičstva a spáchania priestupku (pokuta do 400 000 €) alebo trestného činu (do 10 rokov väzenia) sa nálezca ukráti aj o nárok na nálezné, ktoré je v podstate odmenou za poctivosť a správny postup. Náhodný nález samozrejme nemožno nájsť cieľeným vyhľadávaním detektorom kovov.

Nálezné do 100 % hodnoty nálezu poskytuje Pamiatkový úrad od 1. 6. 2009. Dovtedy bolo 100 % nálezné len v prípade nálezov vyhotovených z drahých kovov alebo z iných cenných materiálov, v ostatných prípadoch bolo nálezné v sume, ktoré sa rovnalo 20 % hodnoty nálezu. Pre zaujímavosť v Česku je nálezné max. 10 % (max. 100 % z hodnoty materiálu u drahých kovov), v Taliansku max. 25 %, v Rumunsku max. 45 % a v Španielsku 50 % hodnoty nálezu. Nálezné viac ako 100 % je v Nórsku, Švédsku a Fínsku.

Čo je archeologický nález?

Každý štát má vlastnú definíciu nálezu. Slovenská zákonná definícia je nasledovná: „Archeologický nález je hnutelná vec, ktorá je dokladom o živote človeka a o jeho činnosti od najstarších dôb do roku 1918 a spravidla sa našla alebo nachádza sa v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou. Archeologickým nálezom je tiež zbraň, munícia, strelivo, súčasť uniformy, vojenská výstroj alebo iný vojenský materiál, ktorý sa našiel v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou a pochádza pred rokom 1946.“

Nálezom je teda vyhodenený, stratený, opustený alebo ukrytý artefakt, ktorý sa dostal (najmä) do zeme pred rokom 1919 a v prípade vojenských artefaktov pred rokom 1946.

Nálezom sú tiež ľudské kostrové pozostatky mimo fungujúcich cintorínov. Stále sa stáva, že ku kostrovým pozostatkom býva privolaná iba polícia, ktorá aj keď na mieste zistí, že pozostatky sa dostali do zeme pred rokom 1919, resp. 1946, tak to neoznámí KPÚ. Polícia nepozná archeologické metódy dokumentovania a skúmania miesta nálezu, a tak zbytočne prichádzame o dôležité informácie.

Ako a komu ohlásiť archeologický nález?

Náhodný nález musíte najneskôr na druhý pracovný deň ohlásiť priamo alebo prostredníctvom obce príslušnému KPÚ. Ohlásiť nález prostredníctvom obce neodporúčam, keďže mnohé obce nevedia ako po ohlásení nálezu ďalej správne postupovať. Ideálne je kontaktovať príslušné **KPÚ mailom** a telefonicky zároveň (**pdf súbor s kontaktmi**). Krajskí archeológovia trávajú veľa času mimo kancelárie, takže ak sa im nedovolať, zavolajte na podateľňu (**kontakty**), ktorá Vám na nich poskytne číslo na mobilný telefón alebo Vám zavolajú hneď ako to bude možné. Tiež musíte nález ponechať bez zmeny až do obhliadky krajským pamiatkovým úradom (KPÚ) alebo ním poverenou osobou (archeológ s oprávnením vykonávať archeologické výskumy).

Môže sa vám stať, že nájdete nálezy (v zásade keramické črepy) na archeológom známom nálezisku a po ich oznámení vám archeológ povie, že nie je dôvod na ich vyzdvihnutie. Pokiaľ nie je nálezisko ohrozené zničením (napr. výstavbou) alebo ste nálezy nenašli v narušenom archeologickom objekte, z odborného hľadiska bez riadneho výskumu nie je dôvod z náleziska vyzbierať všetky črepy z povrchu, lebo tieto sa dostávajú na povrch (napr. orbou) každý rok. Vykrádačov nálezísk keramické črepy zväčša nezaujímajú, keďže nie sú až na výnimky speňažiteľné.

Nálezy zbraní, munície a streliva zo svetových vojen, i keď sú archeologickými nálezmi, je potrebné ohlásiť polícii. Tá potom KPÚ a PÚ oznámi miesto, druh a kaliber takéhoto nálezu.

Kedy vzniká nárok na nálezné?

Po splnení uvedených podmienok (náhodnosť nálezu, jeho oznámenie v určenej lehote a ponechanie na mieste) máte nárok na nálezné, ktoré Vám bude vyplatené, ak o neho požiadate, po vypracovaní správy o náhodnom archeologickom náleze a znaleckého posudku. Ak ste nepoznali správny postup a nedodržali ste lehotu na oznámenie alebo nález neponechali na mieste, aj tak ho bez váhania oznámte (aj po rokoch). Za takéto drobné porušenie zákona nebol ešte nikto potrestaný a nie je to ani vo verejnom záujme. Treba tiež zdôrazniť, že väčšina nálezov má veľmi malú hodnotu (napr. väčšina črepov a mincí). Napr. strieborné mince z pokladu nájdenom v Bratislave – Devínskej Novej Vsi majú priemernú hodnotu cca 3 € za kus. Veľkú hodnotu tohto pokladu (30 000 €) vytvoril veľmi veľký počet mincí (10 268).

Prečo je potrebné ponechať archeologický nález na mieste nálezu?

Je to dôležité z dôvodu overenia nálezových okolností, dokumentácie miesta nálezu, príp. doskúmania nálezu. Napríklad po odovzdaní 1732 mincí z pokladu v Šuranoch sa na mieste nálezu dodatočne dohľadalo ešte 24 mincí a v Kostolných Kračanoch sa po odovzdaní 312 mincí a niekoľkých črepov z nádoby, v ktorej bol poklad uložený, na mieste nálezu a v zemi z výkopu z miesta nálezu našlo ešte 18 mincí a ďalšie črepy z nádoby.

Ak sa obávate, že do príchodu archeológa sa môže nález poškodiť, zničiť alebo odcudziť, informujte ho o tom a urobte foto alebo videodokumentáciu nálezu na mieste aj so spätné identifikovateľnými bodmi v okolí (napr. dom, strom, skala). Ak je to potrebné, nález až do príchodu archeológa strážte. Nálezca má právo na náhradu výdavkov súvisiacich s ohlásením a ochranou (strážením) nálezu.

Čo sa stane ak archeologický nález nahlásite alebo odovzdáte múzeu/archeologickému ústavu?

Keďže pamiatkové úrady na Slovensku existujú len od roku 2002, mnoho ľudí stále intuitívne odovzdáva nálezy múzeám a archeologickému ústavu, avšak tieto nemôžu vyplácať nálezné, nemajú kompetenciu preskúmať nález na stavbe, ak si to majiteľ pozemku alebo stavebník neželá a v mnohých múzeách nepracuje archeológ, príp. archeológ s oprávnením vykonávať archeologické výskumy.

Múzeá a archeologický ústav sú povinné po nahlásení alebo prijatí náhodného nálezu informovať príslušný KPÚ, ale zväčša tak nerobia, čím sa KPÚ napr. nedozvie o novom

archeologickom nálezisku, ktorému by v prípade jeho ohrozenia stavebnou činnosťou venovalo zvýšenú pozornosť (napr. by na ňom nariadilo záchranný archeologický výskum). Väčšina nálezov, ktoré sa po ohlásení dostanú do pamiatkového úradu, sa po čase prevedie do múzeí, takže KPÚ/PÚ je len „úradovacou“ zastávkou pred konečným uložením/vystavením artefaktu v múzeu.

Oznámenie zatajenia archeologického nálezu

Ak viete o zámernom zatajení nálezu, ktorý nechce nálezca odovzdať alebo viete o zničení nálezu, oznámte to prosím pamiatkovému úradu, prokuratúre alebo polícii. Dodatočne sa možno podarí zachrániť nález alebo aspoň časť z neho, príp. získať informácie, ktoré pomôžu pri ochrane archeologického dedičstva.

Pramene

M. Furman – M. Budaj – J. Hunka: Rákociho poltury zo Šurian – Kostolného Seku. Najväčší poklad kuruckých poltúr zo Slovenska. Bratislava, 2013.

T. Michalík: Právne aspekty ochrany archeologického kultúrneho dedičstva v Európe. Archeologické rozhledy, 2009, zošit č. 3, s. 524–546.

sabinov.korzar.sme.sk/c/8207364/v-sabinovskom-dome-necakane-nasli-sablu-zcias-marie-terezie.html#ixzz4Cxml8q8V

www.ta3.com/clanok/1085895/kopal-bazen-obohatil-historiu-do-ruk-archeologov-sa-dostal-vzacny-poklad.html

www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/49/20020401.html

www.pamiatky.sk/Content/Data/File/sluz_predpis/Zakon-49-2002.pdf

www.pamiatky.sk/Content/Data/File/pamiatkovy_urad/archeolog/TS-mince.pdf

www.pamiatky.sk/Content/Data/obrazky/File/Vyroc-sprava-PUSR-2014.pdf

www.pamiatky.sk/Content/Data/obrazky/File/Hodnot_SPRAVA_2015_Final.pdf